

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Az egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni.

POLITIKAI MŰVEK

Gömöri Endre:

IRÁN

Szikra

Gömöri Endre könyve átfogó, kerek képet ad Iránról. Igen nagy előnye könyvének, hogy ezt a szó legjobb értelmében vett ismeretterjesztő munkát nem a politikai irodalmunkban meglehetősen elterjedt szürke »vezércikk«-stílusban, hanem mindvégig érdekesen, színesen oldja meg.

A könyv rövid földrajzi és gazdaság-földrajzi bevezetés után végigmegy Irán történelmében, minden korszakban bemutatja az iráni nép helyzetét, az ország társadalmi és gazdasági viszonyait.

A könyvnek két szorosan összefonódó, elválaszthatatlan fővonala van; az imperialista hatalmak harca Iránért és az iráni nép küzdelme hazája szabadságáért és függetlenségéért, társadalmi felszabadulásáért. Természetes, a dolog lényegéből ered, hogy e két kérdés Irán utolsó száz évi történelmében mindvégig együtt jelentkezik. A kapitalista nagyhatalmak már az imperializmus korszakának kialakulása előtt késhégyig menő harcot vívtak a sztratégiailag oly fontos Irán birtokáért. Igen nagy érdeme a könyvnek, hogy a XX. század történelmének leírásakor rámutat arra, hogy az imperialista hatalmak küzdelme, egyrészt az olajkérdés megnövekedett szerepe, másrészt a Szovjetunió elleni esetleges agresszió szempontjából döntő fontosságú sztratégiai bázisok birtoka, továbbá az imperialisták egymásközötti közel- és középkeleti harcában is fontos szerepet játszó ország közvetett birtoklásának

kérdése miatt mind elkeseredettebb jeleget öltött.

Az iráni népnek, az iráni munkásmozgalomnak harcos, nagy hagyományai vannak. Az 1905—11-es forradalom, a nemzeti felszabadító mozgalom hatalmas fellendülése az Októberi Forradalom hatása alatt 1918—21-ben, az iráni nép harca Reza sah fasiszta típusú diktatúrája idején az Iráni Kommunista Párt vezetésével, majd a második világháború után a nemzeti felszabadító mozgalom soha nem látott fellendülése, amely Azerbajdzsánban már fegyveres felkelésbe csapott át, az iráni nép harca az Angol-Iráni Olajtársaság ellen, az olajállamosítás nagy győzelme: megannyi dicső állomása az iráni nép történelmének. Gömöri rámutat arra, hogy az amerikai imperializmus nemcsak a második világháború idején tört be Iránba, hanem már a századforduló óta egyre fokozottabban és egyre sikeresebben igyekszik megkaparintani e gazdag országot, kiszorítani vetélytársát, Angliát, pozíciójából. A mai helyzetnek azonban jellemzője az, hogy az imperialista ellentétek által nyitott résen kitör a nép valamennyi imperialista hatalom elleni gyűlölete és az imperialisták ez ellen a népi mozgalom ellen közös frontot alkotva, is már csak ideig-óráig tudják biztosítani a feudális földesurak és a nagyburzsoázia segítségével uralmukat az iráni nép felett.

Gömöri Endre könyve Zahedi tábornoknak, az iráni népnek az imperialistáktól támogatott hódérának ellenforradalmi puccsa leírásával, az országra szakadt terror ismertetésével ér véget. Ennek ellenére világosan kicsendül, nemcsak szavakban, hanem azért, mert a könyv elolvasása után már ismerjük az iráni nép történelmét, az a biztos meggyőződés, hogy a Tudeh Párt veze-

tésével az iráni nép le fogja rázni külső és belső elnyomói uralmát, meghiúsítja az imperialista terveket, amelyek az országot egy Szovjetunió elleni támadás felvonulási területévé akarják tenni, és saját kezébe veszi sorsának irányítását. (Félix Pál)

Dobozy Imre:

PÁRTMUNKA EGY NYÍRSÉGI TERMELŐSZÖVETKEZETBEN

Szikra

A termelősövetkezet: a sóstóhegyi »Vörös Csillag«, Nyíregyházától alig 6 km-re. Nem »átlagos« szövetkezet — a legjobbak egyike a megyében.

Gond-baj azonban itt is akadt elég az elmúlt néhány esztendőben és kivált a kritikus 1952—53-as évben. Volt mivel megküzdenie a pártszervezetnek.

Dobozy Imre könyve azt írja le rendre, hogy álltak helyt a Vörös Csillag kommunistái minden nehézségek között. Annyira, hogy 1953 nyarán-őszén, mikor a Nyírségben különösképpen nehéz harcot kellett vívni a szövetkezetekért — ez a tsz. nemcsak, hogy maga nem indult bomlásnak, hanem másokat is segített, hogy szét ne széledjenek.

Azóta sok tekintetben könnyebbé vált országszerte a termelősövetkezetek helyzete. De nem kis erőfeszítésre van még szükség, hogy valamennyi csakugyan megerősödjék, fejlett és jövedelmező gazdasággá válják. S hogy ez elég gyorsan, veszélyes zökkenők nélkül megy-e: igen nagy részben áll, vagy bukik mindenütt a pártszervezeten.

Ez teszi ma különösen időszerűvé Dobozy Imre könyvét.

Sok mindent lehet tanulni belőle — nem elméletben, hanem élő és igaz példákon keresztül. Attól kezdve, hogy mit ér, ha a párttitkár túl a politikán a gyümölcsfák metszéséhez is mindenképp jobban ért, egészen addig, hogy egy nyers-nyakas középparaszt hogy válhat igazi kommunistává, — sok fontos problémát felvet ez a könyv, s a való élet válaszát adja meg rájuk.

Nagy érdeme, hogy tárgyában és stílusában mindvégig *emberi* marad. Így alkalmas arra is, hogy az embereket nem néző üres szervezőmunka, illetve a mozgalmi nyelv betegségéből segítsen

gyógyítani az ebben leledző pártmunkásokat.

Az is derék, hogy Dobozy sehol sem kerülgeti a kényes kérdéseket. Éppúgy, ahogy régebben Turkeve átalakulását tárgyaló riportkönyveiben, itt sem fél a dolgok elevenére tapintani, s az embereket élesen jelezni, jó-rossz tulajdonságaikkal együtt.

Ami helyenként mégis zavaró: a bizonyodalmakból való kibontakozás, illetve a jellemek fejlődésének bizonyos leegyszerűsítése. Ez persze ennél a könyvnél műfaji probléma is, és nem is igen lehet másképp: ilyesmit csak szépirodalmi formában és eszközökkel lehet igazán megoldani. De *úgy meg lehet*, s ezzel Dobozy egyelőre még féligmeddig adós szépirodalmi műveiben is. (Varga Domokos)

Dobozy Imre: *Az új Turkeve*. Bp.: Művelt Nép Kk. 1952. 214. old.

Dobozy Imre: *Turkeve*. Bp.: Művelt Nép Kk. 1951. 167. old. 10 t.

Földes Péter: *Nyári csata*. III. Lantos Lajos. Bp.: Ifjúsági Kk. 1954. 103. old.

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Mikszáth Kálmán:

A NOSZTY-FIÚ ESETE TÓTH MARIVAL

Szépirodalmi Könyvkiadó

Közel félévszázaddal ezelőtt, 1906 októberében kezdte meg a »Vasárnapi Újság« Mikszáth Kálmán azóta egyik legismertebbé és legnépszerűbbé vált regényének folytatásokban való közlését. A könyv — »A Noszty-fiú esete Tóth Marival« — azóta tizenegy kiadást ért meg, s most a Mikszáth válogatott műveinek sorozatában ismét kiadta a Szépirodalmi Könyvkiadó.

A regény a lecsúszott, léha, hivatalokban unatkozó dzsentrik világának realista rajza s egyike az író három utolsó nagsz regényének, amelyekben legmesszebbre jutott a társadalom bíráló ábrázolásában. Mikszáth, aki belülről ismerte ezt a társadalmat, — hiszen a dzsentri-világ legexponensebb képviselőivel való személyes ismeretsége közismert — a századforduló után már nem tudott rokon-szenvet keltően írni ezekről az emberekről.

KISREGÉNYEK

Első kötet

Szépirodalmi Könyvkiadó

A milió, a meseszöveg, a hangulatfestés, sőt a színrehozott típusok is ugyanazok, mint a »Nemzetes uraimék«-ban. Azonban *ahogyan* színre hozza őket az író, amilyen életet megélt velük a regényben, az a dzsentri-világ ellen beszél. Noszty Feri, fajtájának galáns példánya nem ragadja magát az olvasó együttérzését. Ő és egész környezete családja, rokonsága az elmúlás bélyegeit viselik magukon, csak akkor élnek a szó igazi értelmében, csak akkor élénkülnek meg, ha a munka nélküli jó élet feltételeit kell megtalálni időről időre. Az idősebbek hivatali előszobákban, kaszinókban, vendégségekben lebzseltek, a fiatalok a hozományos házasság után vadásztak.

Ferinek a felesége kell, hogy vegyont hozzon. Nincs abban semmi szégyenletes. A kard és a karikagyűrű hozták a dominiúmkat azelőtt. A kardot, mint vagyonszerzőt kicsavarták kezünk-ből az idők; de a karikagyűrű még megmaradt... — mondja az öreg Noszty egy helyen. S az egész Noszty-kompanyia, a fél vármegye szövi a hálót, amelylyel a szép és gazdag Tóth Marit elejteni remélik. Ám a lakzából nem lesz semmi, Noszty Feri asszony s — ami nagyobb baj — hozomány nélkül kullog el a Tóth-palatából.

Nem öli meg a bú. »... *Hiszen nagy a világ. És van benne elég leány. Szébbnél szebbek, édesebbek. A hozományok se vesztek még ki. Ej, csak egészséges legyen, és egy kis tühető kártyajáráss.* — Ezek a gondolatok vigasztalják...

Mikszáth a regényt a való életből merítette, egy újsághírt érlelt meg pár év alatt, abból lett a regény.

»... *Meggyőződésém*, — mondja Mikszáth —, *hogy úgy a színpadi, mint az elbeszélő témáknak... mindig jobban kell közeledniük az élethez...* Ebben a könyvben testet öltött eme írói felfogás.

A regény hangulatos illusztrációi Reich Károly műve.

A kötetet Horváth János rendezte sajtó alá. (Szücs Andor)

Mikszáth Kálmán: *A fekete város.* Bp.: Szépirodalmi K. 1953. 532. old.

Mikszáth Kálmán: *Beszterce ostroma. — Új Zrínyiász.* Bp.: Szépirodalmi K. 1953. 436. old.

A múlt századvég legnagyobb magyar prózaírójának ezek az írásai 1886 és 1897 között keletkeztek. A kötetben megírásuk sorrendjében találjuk őket. Ezekben az írásokban fokról-fokra növekedik realistává, a társadalmi viszonyok éles szemű és szavú kritikusává.

Ebből a szemszögből nézve, talán még az első kisregény, *A lohinai fű* a legtarthatóbb. Úri felszíniséggel nyomoz a vármegye a sorozatos gyujtogatások tettese után, a gyujtogatás oka elfojtott szerelem, távoli következményeként pedig egy babonás hit kap életre valamilyen csodatevő fű erejében, amitől mindent tud és meglát az ember.

A két történeti tárgyú, hosszabb elbeszélés *A beszélő köntös* és *A kis primás* régi krónikák eseményeit kelti új életre, az egyiket a török megszállás, a másikat Mátyás uralkodása idejéről. Legjellemzőbb mindkettőre az írónak az a szándéka, hogy újból emberközébe hozza a történelem alakjait, hogyha kell lekaparja róluk az idők folyamán rájukragadt hamis tekintély mázát, és hogy felfrissítse a néhol merev és patetikus történelmet humora izességével.

Leggazdagabb színekkel azonban azt az érzelmi válságot eceteli ezután, amely a korabeli földbintokos osztály egyes rétegeinek gazdasági hanyatlását tükrözte vissza.

A Galamb a kalitkában két párhuzamos, egy olasz középkori és egy múlt századvégi magyar történetben hasonlítja össze az emberiség, a barátság, a nőtisztelet érzésének megváltozottságát. És semmiképpen sem a magyar századvég előnyére. Üres törtetővé, szélnámossá vált a politikus, árulóvá a barát, hozományvadásszá a férj. Még az asszonyok őrizték meg leginkább a példaként felhozott múlt igaz emberi kapcsolatainak emlékeit.

Az eladó birtoknak is ez a lényeges mondanivalója. Hiába mond le az eladó földre vágyó birtokos az önzetlen szerelem kedvéért a föld megvételéhez szükséges hozományról, ezzel is csak azt példázta, hogy nem fejlődőképes már, mint

földbirtokos, megromlott az étvágya, el-
lamkadt az ereje, és csakhamar átadni
kényszerül helyét az utánakövetkezők-
nek.

A könyv két utolsó írása *Prakovszky, a
síket kovács és Ne okoskodj, Pista*. Ezek-
ben legszélesebb a társadalom: rajza, a
felyjédeki falvak megannyi jellegzetes la-
kosát ismerhetjük meg belőlük. Alapjuk-
ban vidám hangon írt érzelmes históriák
ezek is, de mintha valami kesernyés-epés
íz is vegyülne beléjük: felméri bennük
a gyermekkor kedves emlékeit, egyúttal
vizsgát a letűnő régi világot is.

Írói nagyságának egyik próbája gon-
dolati növekedése. Fiatalabbkori írásai-
nak gúnyoros bölcselkedésébe beolvad
némi a természettudományos világnézet
szemléletmódjából is, antiklerikalizmusa
csíp és vág, de fel is derít.

Ezek a kisregények szerkesztésük, szí-
nességük, olvasmányosságuk folytán
hosszú ideig a magyar elbeszélő-irodalom
legnagyobb értékei maradnak. Hatásuk
tekintetében nem mérhetünk hozzájuk
ebből a korból semmi más. Legtöbbjük
megjelenésük után hamarosan, 5—6 ide-
gen nyelven is megjelent.

(Bernáth István)

Asztalos István:

VÁD ÉS PANASZ

Szépirodalmi Könyvkiadó

Asztalos István a mai erdélyi magyar
irodalom jelentős alakja. Neve nem is-
meretlen a magyar olvasóközönség előtt.
»Szél fúvatlan nem indul« c. regénye,
amely egy felszabadulás utáni erdélyi
faluban kirobbanó osztályharcról fest
élettelni képet, pár évvel ezelőtt a legna-
gyobb könyvsükerek egyike volt.

Ez a kötet az író 1938—1943 között
írott elbeszéléseiből készült válogatás.
A »Vád és panasz« harminc elbeszélése-
nek tendenciáját és léggörét igen jól
jellemzi a cím. A legtöbb elbeszélés köz-
vetlenül a háború előtti és a háború alatti
évek nyomasztó világát idézi. Az elbe-
szélések szűk külvárosi odúkba vagy kis
hegyi falvak putrijaiba nyitnak be, ahol
az ébredő család még nem tudja, lesz-e
aznap mit enni. A gondoktól szinte esze-
lőssé vált sokgyermekes asszonyok szív-
facsaró képe, a tehetetlen nyomorúság-

ban elburjánzó gyűlölködés, emberte-
lenség történetei a fasizálódó ország
legmélyebbre taszított szerencsétlenjei-
nek sorsa villan meg a sorok között.
Faluszéli szegény parasztok, erdélyi kül-
városok lumpenproletárjainak ajkán szó-
lal meg a panasz és a vád hangja. Hány-
féle formában bukkannak elő olyan
mondatok, mint amit a rágyújtani akaró
favágó mond: »Másnak erdeje van, ne-
kem gyufám sincs...« A pusztulás,
kétségbeesés szomorú világában ritkán
látunk szembefeszülést az ellenségekkel,
a nagygazdákkal, a sötét babonákkal és
az urakkal. Csak a »Béreselk« hősei jut-
nak el a harcok ellenállásig, amikor a
tiszttartót sztrájkokkal kényszerítik egyik
társuk visszafogadására. Egy öreg pász-
tor azt mondja az írónak: »Mert biza
úrfi, minálunk ördög helyett úrral ijeszt-
getik a kölyköket.«

A »Vád és panasz« tanulságos doku-
mentuma Asztalos István írói útkeresé-
sének: hogyan alakultak ki mondani-
valói, művészi eszközei. »Szomorú igaz-
ságtalanság van minálunk — írja egyik
elbeszélésében — muszáj beállni Blénesi
Pistának (egy gyergyói betyár neve),
alkárhogy is. Ki ceruzával, ki más egyé-
ből.« Forradalmisága ezekben az elbe-
szélésekben még nem mindig előremu-
tató, még nem látja világosan a tenni-
valókat. De teljes az összeforrása népé-
vel, osztályával. Írói fejlődése a felsza-
badulás után logikusan és szültségszerűen
folytatódik a szocialista realizmus írá-
nyába.

Asztalos írásművészetének sajátos
vonzóerőt ad légkörteremtő ereje. Realiz-
musának hitelét és művészi erejét növeli
az az erdélyi írónál gyakori módszer
(Petelei István volt ennek a nagy mű-
vésze), hogy idilliikusnak tetsző képekből
indul és a cselekmény során bontakozik
ki egyre élesebben és forróbban a való-
ság lényege, a sok szívszorító tragédia.
Stílusában az erdélyi népi nyelv gazdag-
sága, kifejező ereje finom lírai-hangulati
elemekből szövődik össze. Egy-egy szép
leírása sokáig él az olvasóban.

A »Vád és panasz« elbeszélései remél-
hetőleg sok olvasót ismertettek meg Asz-
talos István nevével. (Pók Lajos)

Asztalos István: *Szél fúvatlan nem in-
dul*. Bp.: Athenaeum Kk. 1950. 133 old.
(Népkönyvtár, 9. sz.)

Asztalos István: *Tizenégyökrös gazdák*.
Bp.: Szépirodalmi Kk. 1951. 92 old.
(Szépirodalmi kiskönyvtár, 40. sz.)

Mihályi Gábor:

MOLIÈRE

Művelt Nép Könyvkiadó

Az első, ami szembetűnik és igen jóleső érzést kelt az olvasóban, amikor Mihályi Gábor könyvét lapozni kezdi: a szerző igen alapos műveltsége. A »Molière« című tanulmány minden során látszik, hogy Mihályi Gábor igen sokoldalú előtanulmányok után fogott munkához. Feldolgozta Molière korának, sőt a megelőző kornak is egész társadalmi és gazdasági történetét, s irodalomtörténetét. Könyvéből tehát nem csupán Molière színdarabjainak keletkezését, tartalmát, irodalmi stílusát, világirodalmi jelentőségét, mai és régebbi értékeléseit ismerjük meg, de igen eleven, izgalmas képet kapunk arról a korról is, amelyben ezek a művek létrejöttek.

A második főrénye a könyvnek: könnyed, világos nyelvezete. Azok is nyugodtan a kezükbe vehetik — és nemcsak megérteni, de élvezni is fogják, — akiknek irodalmi és történelmi előképzettségük még csekély. Mihályi Gábor helyenként ugyan még nem tud megszabadulni az utóbbi években kialakult »kritikusi műnyelv«-től, egészében mégis világos magyarsággal, és ami ismeretterjesztő könyvnél ritka erény: érdekesen ír.

Ugyancsak nagy hasznára válik a könyvnek, hogy világossága és érdekessége mellett tudományos igényű. Jól átgondolt, sok és alapos forrásmunkára támaszkodó értékeléseket ad, időrendi sorrendben mutatja be Molière egész munkásságát, és ily módon egy jó értelemben vett tankönyv szerepét is betölti.

Hogy Mihályi Gábor műve mégsem okoz maradéktalan élvezetet, annak az az oka, hogy általában talán túlzásba viszi tanulmányának társadalomtörténeti jellegét. Molière-t, a kiváló író és a haladó embert egységben ábrázolja a könyv, de gondolni kellett volna arra, hogy Molière *elsősorban* mégiscsak író. Ezzel nem mondjuk azt, hogy a társadalomtörténeti vonatkozású részeket kellett volna megkurtítani, inkább azt, hogy szívesen olvastunk volna még többet Molière-ről, az íróról; irodalmi sajátosságairól, nyelvezetéről, stílusáról, dráma-

szerkesztés, módszereiről stb. A szerző igen alapos felkészültségének az a hátránya, hogy a sok idézet és forrásmunka mellett túl keveset ad önmagából. Legközelebbi művét érdeklődéssel várjuk és azt reméljük, hogy abban még eredetibb, egyénibb lesz anélkül, hogy alapos előtanulmányaiból bármit is elengedne.

(Barabás Tamás)

Vas István: [Előszó Molière Tartufféjéhez.] — Molière: Tartuffe. Ford. és az előszót írta: —. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1951. 115. old.

Süpek Ottó: [Utószó.] — Molière: a férfiak iskolája. Vigjáték. Ford.: Heltai Jenő. Az utószót írta: —. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1953. 75. old.

Németh Andor:

A BETŰ MESTERE

Szépirodalmi Könyvkiadó

Tótfalusi Kis Miklósnak, a XVII. század végén működött s világhírré vergődött magyar nyomdásznak élete regényet veszi e cím alatt a magyar olvasó. A közelmúltban elhunyt Németh Andor alapos tárgyismerettel nyúlt a témához; sokszor egy-egy odavetett mellékmondata árulkodik a több esztendő kutatómunkáról.

Kétségtelen, hogy nem választott könnyű feladatot, amikor ez életregénybe belefogott: egy adott élettörténet adataiba kellett lelkét lehelnie, szürke történeti tényeket kellett az eleven élet lüktető áramával megtöltenie. Bizvást mondhatjuk: szándékát siker koronázta; a közel negyedfélszáz oldalas mű több, mint regényes életrajz — regénynek is beillenek, ha nem tudnók, hogy a magyar kultúra egyik valóságos hősnéinek életét tárja a ma olvasója elé.

A szórakoztató mesészővésű mű harmancesztendő korában ismerttet meg bennünket Tótfalusi Kis Miklóssal, a teológiát végzett fogarasi iskolamesterrel, akinek életútját aztán haláláig kísérfjük végig. Elkísérfjük hősünket Hollandiába, tanúi vagyunk, miként tanulja ki odakint a betűöntő- és nyomtatómesterséget, mint tollasodik ott jóhírű, jőnevű nyomdászmasterre, akinek még a messi Grúziából is akad megrendelése — s aztán látjuk, mint jön haza tíz esztendő múltán, mert nem tud ellenállni a szegény, tudásban elmaradott háza hi-

vásának. S hazatér; hazatér, mert segíteni akar. Keservesen kell aztán megtapasztalnia, hogy az írott betű szolgájának, a tudás szerelmesének idehaza ugyancsak keserves a sorsa: nyomdája megrendelések nélkül, ő maga a legkinzőbb gondok között kell, hogy tengődjék, egy elmaradott, értetlen világ ellenséges indulatainak kitetten, gyámol, támasz nélkül.

A harcok, küzdelmek megtörik, kimerítik, idő előtt felőrlik erejét: alig tíz esztendeig tud csak dolgozni, aztán kihűll a toll s a szerszám a kezéből. Főlete utolsó éveit betegen tölti; egyedül szerető felesége áll mellette, gyógyítja, vigasztalja. Úgy hal meg, hogy csak a remény melengeti: valaha jobban keresik majd a könyvet, többen szomjaznak majd a tudást, mint azokban a keserves esztendőben, amikor neki élnie, dolgoznia adatott.

Az igaz, szép és értékes könyvet a magyar nyomdászoknak ajánlotta a szerző. (Bárány Tamás)

Misztófalusi Kis Miklós: *Maga életének és különös cselekedeteinek mentsége, melyet az írások ellen... írni kényszerített Kolozsvárott, 1698 esztendőben.* Sajtó alá rendezte Bán Imre. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1952. 170 old. 1 t.

KORTÁRSÁK NAGY ÍROKRÓL

Művelt Nép Könyvkiadó

Kitűnő ötletből született könyv. Lukácsy Sándor, a kötet összeállítója kortársaknak, íróknak, újságíróknak, barátoknak, családtagoknak nagy íróinkra vonatkozó feljegyzéseit, megemlékezéseit gyűjtötte egybe. Azt írja előszavában: *»Az írók életének ismerete egyrészt segít megérteni a művek keletkezését, sajátosságait, másrészt komoly tanulsággal is szolgál. Azt példázza ugyanis, hogy jelentős irodalmat csak nemes, küzdelmes élet, nagy jellem, erős lélek teremthet.«*

Ha megszeretett egy-egy író, költőt — ki nem kíváncsi életére, a művek létrejöttének körülményeire, arra, milyen ember volt ő maga, családja, felesége, merre járt, hogyan élt — hogyan áll összhangban élete s életműve? Ki nem volna kíváncsi Ady, Arany, József Attila, Móricz, Mikszáth, Babits arcára — ki ne vágya arra, hogy fényképekből és visszaemlékezésekből, tanúságtételekből megismerje a szeretett művek szerzőit?

Lukácsy Sándor válogatása olyan írásokat gyűjt kötetbe, amelyeknek tükrében világosabban látjuk nagy íróink életét, harcait — s művüket is. Ha Déryné naplórészletét olvassuk Katona Józsefről, jobban értjük — milyen személyes indulatok fűtötték a Bánk bán íróját; Petőfi levelei Aranyhoz mindkettőjük költészetének ismeretét segítik elő, s egyben olyan irodalmi barátságról adnak képet, amely ma is élő, ható példa lehet; Dutka Ákos visszaemlékezése A Holnap születésének forrására idejéről beszél arról a korszakról, amikor Ady és fegyvertársai új idők új daljaival törnek be a tespedt magyar közéletbe; Móricz két Babits-arc képe a költő nagyságát, sajátos félszégét, közvetve jelentkező életismeretét tárja elénk; Karinthy Ferenc elbeszélése apjáról azt mutatja meg, hogyan volt kénytelen aprópénzre váltani az író rendkívüli tehetségét; József Jolán, Tersánszky Józsi Jenő s különösen Déry Tibor írásai József Attiláról közelebb hozzák az olvasóhoz költészetét, nem egy versének bonyolult áttételekkel jelentkező értelmét világítják meg. S folytatnánk a sort; Lukácsy Sándor az ismert s kevésbé ismert, nehezen fellelhető szövegek összeválogatásával szolgálatot tett a magyar irodalommal ismerkedő olvasónak, s irodalmi közéletünknek is. A kötet hozzásegít régi s új klasszikusaink életének, művészetének mélyebb, alaposabb ismeretéhez.

A kötet hiányai? Bizonyára terjedelmi okok akadályozták a szerkesztőt abban, hogy néhány fontos írást, amely ide kíváncskozna, bevegjen a kötetbe. Hogy csak néhány modernebb szöveget említsünk — amelveket mégis, így is hiánvo-lunk: kimaradtak Hunyady Sándor megemlékezései apjáról, Bródy Sándorról és apai jóbarátjáról, Krúdy Gyuláról (Krúdyról egyébként sincs írás). Ady Endréről szívesen olvastuk volna Bölöni György könyvének valamely passzusát, különösen a párizsi évekre vonatkozókat. Móriczot jobban, sokoldalúban mutatná be a kötet, ha Darvas József vagy Tamási Áron — vagy mindkettő — cikkei bent volnának a kötetben. S miért maradt ki Kosztolányi a kötetből? Visszaemlékezései, de főként Kosztolányiné kitűnő könyvének valamelyik részlete gazdagította volna a kötetet. Nagy Lajos önéletrajzában, Nagy Endre kabarétörténetében remek részeket talált volna a

szerkesztő. S ha József Attiláról négy írást közöl is, mégis hiányoljuk Németh Andor két róla szóló művének valamelyik részletét.

A jegyzetek sikerültek, tömörek, a legfontosabb tudnivalókat helyesen közlik. Néhány megjegyzés mégis: Csáth Géza miatt »finomkodó« novellista? Igazán nem ez a szó jellemezhetné! Ha Ábrányi Emil — helyesen — közepes tehetségű költőnek nevezi a jegyzetíró, s megemlíti fordításait, miért nem írja meg, hogy ezek milyen kitűnők? Némelyik cikket nem ártott volna több jegyzettel ellátni.

Második kiadásában a szerkesztő bizonyára kijavítja majd a mű fogyatékoságait. (Réz Pál)

Mikszáth Kálmán: *Az én kortársaim*. Bp.: Révai Kk. 1908. 1—2. kötet. 258, 299 old. (Mikszáth Kálmán munkái 32—33 sz.)

Jókai Mór: *Életemből*. Igaz történetek, örök emlékek, humor útleírás. Bp.: Révai Kk. 1907. 1—2. kötet. 435, 460 old. (Nemzeti kiadás XCVI—XCVII. kötet.)

Gorkij Maxim: *Irodalmi tanulmányok*. Bp.: Szikra, 1950. 449 old.

Sándor András:

A NYUGTALAN EMBER

Szépirodalmi Könyvkiadó

Érdekes kísérlet ez a könyv. A Sztálinvárosban élő író 15 meghatározhatatlan műfajú írásban — követésreméltó elgondolásból — vállalkozik arra, hogy első szocialista városunk »specialistája« legyen, s mintegy nyersanyagot gyűjtsön később megírandó sztálinvárosi tárgyú művekhez. — Egy 1848-as pentelei történetben feltárja a »haladó hagyományokat«, majd már az ötéves terv indulásával folytatja a krónikát. De nagyon helyesen nem eseménynaplót közöl. Képeket rajzol a város alapításáról — egy helybeli kulák és egykori munkása, egy kubikos megváltozott viszonyának ábrázolásán keresztül. Másutt bemutatja, hogyan vernek gyökeret a régítípusú »vándormunkások« és a faluról jöttek az új munkaviszonyok közt. Gyári munkásokat látunk példát mutatva, becsületből birkózva a számukra idegen feladattal: erdőirtással. Külön fejezetet szentel a jampec-kérdésnek, amely Sztálinváros olykor idegenlégiószerűen színes embertömegében jellemző és fontos kérdés. — Több »jellemkép« (*Madaras, A nyugtalan ember, Vihar Ferkó* c. írások stb.) bizonyítja be, hogy a »vagány-ság«, — mely szintén jellemző egy roha-

mosan fejlődő, de még lazakeretű közösségre — tulajdonképpen »elvadult« találékonyosság, önállóságra való képesség, amely pozitív célok szolgálatába állítva alkotóerővé »szelidíthető«; ezek az írások eszmeileg a legfontosabbak, mert a szocialista termelőmunka nevelőhatásával foglalkoznak.

Bár időnként megtévesztő az író szókimondó, nem hamisan fellengző előadásmódja, gyanússá válik, hogy minden írás rendkívül megnyugtatóan végződik. Így Sztálinváros társadalmanak a könyvben körvonalazott összképe nem teszi érthetővé, nem is sejteti — az előre-mutató, pozitív jelenségekkel a valóságban összefonódott — súlyos hibákat, amelyeket a III. pártkongresszus tárt fel. Ez erősen rontja a könyv hitelét.

Ami kísérletnek érdekes, sajnos, nem az egyszersmind olvasmánynak is. A műfaji bizonytalanság hátulütője az, hogy ezek az írások riportnak nem eléggé csattanósak, szépirodalmi műnek nyersek, legtöbbjük unalmasan terjengős a munkafolyamatok szükségtelen és érdektelen leírása, az események művészi tömörítése nélküli részletezése miatt, — de naplónak sem tekinthetők, mert ahhoz nem eléggé líraiak, reflexióik nem eléggé élesek és egyéniek.

Írók és kiadók számára egyaránt tanulságos volna közvéleménykutatást végezni az olvasók közt ezt a könyvet illetően; hasznos volna ennek a még kiforratlan és újszerű, műfajonkívüli műfajnak továbbfejlesztése érdekében.

(Lékay Ottó)

Sándor András: *Sztálinváros*. Album. A Magyar Foto fényképeivel. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1951. 79 old.

Sándor András: *Az új város*. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1951. 68 old. (Ötéves terv kiskönyvtára.)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Hollós Korvin Lajos:

A VÖRÖSTORONY KINCSE

Ifjúsági Könyvkiadó

Az író új ifjúsági regénye történelmi regény. Időbeli keretei: az 1697-es Tokaji Ferenc-féle parasztfelkelés és Rákóczi 1703-ban bekövetkezett hazatérése. Cselekménye egy jobbágygyerekből kurucvitézze éró legény életének hatéves szakasza köré fonódik.

Eke Mihály igabátort jobbágy fia, Eke Miska tizenkétéves, amikor Vaudemont generális császári armádiája vandál módszereivel »felel« a közelmúltban zajlott felkelésre: öldöklés, gyújtogatás, gyalázkodás hangjai között éri golyó Miska édesapját is. A magáramaradt gyerek életpályáját sorsdöntően befolyásolja a regény indító élménye: először ösztönösen, majd tudatosan az elnyomottak ügyének harcosává szegődik. Csakhogy a tudatosodásig, a harcossá válásig nehéz és keserves a megalkuvó jobbágy árva fiának az útja: egy magához hasonló, idősebb jobbágygyerek jóvoltából szolgálfiúnak szegődik egy kcapzi és szívtelen nemeshez. A szolgasorban sokat fejlődik, s egy rejtélyes kincsesláda titkaiba bonyolódik, — előbb akaratlanul, majd nagy, szent elhatározással. A kincsesládát egy labanc kém rabolta el a Rákócziak patiki várából, a Vöröstoronyból. A gonosztevő labanc éppen Miska gazdájának udvarán ásta el a ládát, azzal a tervvel, hogy majd sajátmaga és aljas üzelmei számára fogja annak tartalmát gyümölcsöztetni. A két szolgálfiú felfedezi a kincsesládát, a kém aljas szerepét, a ládába faragott kezdőbetűkből rádöbben a kincsek eredetére. Szent fogadással fogadják, hogy a ládát visszajuttatják jogos örökösének, II. Rákóczi Ferencnek, hogy az a kincsekből fegyvert vásároljon és a fegyverekkel felszabadítsa az agyongyőrtört magyarságot. Ettől fogva a két fiú életlen-halálon (az idősebbnek valóban életébe is kerül a küzdelem) küzd a ládért, ami lassanként az elnyomottak nehezen várt szabadságának szimbolumává válik.

Eke Miska helytáll a megpróbáltatásokban, s eljut álmainak megvalósulásához.

Hollós Korvin Lajos regénye szocialista nevelésünk alapeszméit, melyeknek tiszteletére és megvalósítására épül mindenféle pedagógiai ténykedésünk — magas színvonalú, felnőttigényt kielégítő művészi eszközökkel szolgálja. Nevelésünk alapeszméi, melyek egyben a regény eszmei mondanivalóját hirdetik: hazafiság, hűség, bajtársiasság, fegyelmezettség, családiaság, az ellenség gyűlölete, harc mindenfajta (idegen, vagy nemesi) elnyomók ellen, küzdelem mindenfajta elnyomottak (magyarok, vagy nemzetiségek) felszabadításáért.

Cselekményében érdekes ez a regény. Felcsigázza az olvasó érdeklődését.

»Felnőttigényűeknek« jelöltük meg a Hollós Korvin művészi eszközeit. Vonatkozik ez elsősorban stílusára, amelyre jellemző: a megtisztelő kapcsolat az ifjú olvasóval: úgy »szól ki« a regényből, mintha olvasójának személyében maga-forma, százszerű lélekfűvással volna dolga. Hogy ez milyen fontos írói-olvasói bázis, azt az tudja, aki ismeri a gyerekek felnőtté válás utáni vágyát, egyrészt — másrészt ifjúsági íróink egy részének hamis-csengésű, leereszkdő pedagógizálását.

Különlegesen szellemes, művelt, fordulatossá mondat szerkesztés is jellemzi a szerzőt: sajátosan cikázó, szimmetrikus összetett mondatai hol Ady tajtékzó-fricskázó, hol Mikszáth fölényes-írói-nikus prózájára mutatnak.

Nagymesterek tanulmányozásából fakad az az erénye is, hogy a történelmi ismereteket közlő részeket (pl. a sóhivatal és annak szerepe) úgy adja elő, hogy azokból nem a pusztán ismeretanyag sorakozik eléünk, hanem az ironikus-anekdotikus hangon át a kor társadalmi viszonyait árasztó levegő válik érzékelhetővé.

Van még egy kifejezési módja, ami az ifjú olvasónak a felnőtté válás illúzióját kölcsönzi; s ennek pozitívuma vitatható: a naturalizmus ez és ritkán, de határozottan megcsillan az erotikum.

Eszméi és stílus eszközök szerencsés találkozásánál egyetlen dolog hiányzik: jellemábrázoló fantázia — a hős személyét illetően. Eke Miska hűséges ügyes, bátor, derék kurucvitéz — csak éppen nem Eke Miska. A hős korán hősi halált halt »nagyfiú«-barátja, Bató Dani miben sem különbözik tőle. A két fiú viszonyában jóleset volna egyénre jellemző vonásokat megfigyelni. Annál silkenültebb a fiúk hitvány gazdájának, Zobor Nagy Istvánnak portréja, jellemfejlődésének rajza.

A történelmileg minden mozzanatában hitelesnek ható regény sajátos stilizált nyelven szólal meg: (Vidor Pálné)

Nyárády Gábor:

A LÁNG FELLOBBAN

Ifjúsági Könyvkiadó

Nyárády Gábor egy olyan nagy magyar feltaláló életéről írt regényt, akiről az utóbbi időben — érthetetlenül — kevés szó esett. Irinyi Jánosról az emberek nagy többsége — még a legjobb esetben

is — csak annyit tud, hogy ő találta fel a foszforos gyújtót, de életéről, munkájáról, küzdelmeiről semmit, vagy alig valamit. Ezt bizonyítja az is, hogy Nyárády Gábornak, mint jegyzetei mutatják, komoly kutató munkát kellett végeznie.

A regény Irinyi János életének három szakaszát mutatja be. Az első rész arról szól, hogy a még alig húszéves fiú, polittechnikumi tanulmányai során, hogyan találja fel a foszforos gyújtót, s hogyan csalja el tőle lánya segítségével találmányát Romer bécsi gyújtógyáros. A második rész Irinyi pesti gyárának harcát mutatja be a legaljasabb eszközöket használó konkurrencia és az annak szolgálatában álló bürokrácia ellen. Az utolsó rész a szabadságharc véres és dicsőséges napjaiba viszi el az olvasót.

Noha Nyárády Gábor hőse életének csak három szakaszát mutatja be, mégis teljes képet ad róla. Megismerjük tudományoszomját, forradalmi lelkesedését, erős akaratát, haladó gondolkodását. Irinyi János valóban hőssé válik Nyárády regényében, akinek életpályáját aljas áltudósok, profitéhes gyárosok és kereskedők, vaskalapos bürokraták akarják újra meg újra keresztelni.

Irinyi János történelmileg hiteles alakja mellett sok érdekes és színes jellemmel gazdagította regényét Nyárády. A legjobban megformázott közöttük Gede Mihály, a különböző gyújtókkal kísérletező, mindenféle mesterségbe belekapó öreg paraszt alakja.

A regény legkevesebb sikerült alakjai: Romer bécsi gyáros lánya és Hermina, Irinyi szerelmei. A két szerelem története kissé erőszakolt, és sehogyan sem illik a regény egészébe, noha sokkal színesebbé s még olvasmányosabbá tehetné volna a könyvet. Papírfigura Romer gyújtógyáros alakja is.

Nagy előnye Nyárády regényének, hogy híven adja vissza a kort, s valóban a múlt század első felében érezzük magunkat a könyv olvasásakor.

Nyárády Gábornak ez az első regénye, de jól sikerülnek mondanánk akkor is, ha nem az első volna. Stílusa kellemes, meseszövése érdekes, szerkesztése, jellemzése igazán jó. A kezdő író legfeljebb egy-két kisebb botlása mutatja, mint ahogy például szükségtelen és hibás volt Irinyi Jánosból mindenképpen úgynevezett »jó gyárost« faragni. Irinyi sem volt félisten, s apoteózisra csökkentheti az olvasóban a hitelesség érzését. (Aba Iván)

Öveges József:

KIS FIZIKA. II. KÖTET

Művelt Nép Könyvkiadó

Ez a 180 lap terjedelmű könyv a szerzőnek »A Könyvtáros« IV. évfolyamának 1. számában ismertetett Kis Fizika I. című könyvét egészíti ki és ezzel teljes képet ad a fizika korszerű ismeretanyagáról. Ebben a kötetben az író az elektromosságtannal, az elektromos sugárzásokkal és az atomfizikával foglalkozik. A feldolgozásban ugyanazokat az elveket követi, amelyeket az I. kötetben. Ezek: Kiindulás kísérletről, a kísérleti megfigyelések értelmezése a fizikai törvényszerűség megállapítása; a szerzett ismeretek gyakorlati alkalmazása.

Az elektromos alapfogalmakat az elektronnal magyarázza. Az elektromos áram hatásainak tárgyalása során mindig szoros kapcsolatot teremt a gyakorlati alkalmazásokkal. Külön fejezetben foglalkozik a termelés szempontjából fontos nagyüzemi áramkeltéssel, az elektromos energiaátvitellel. Igen érdekes fejezet az, amelyben párhuzamosan foglalkozik a fénymikroszkóp, illetve az elektronmikroszkóp működési elvével. Az elektromos rezgések tárgykörében többek között ilyen fejezetek vannak: »A távolbalátás elve«, »A mai távolbalátó«. Külön fejezetet szentelt a radarnak.

»Az atomra vonatkozó ismeretek« c. fejezetben a rádióaktivitásról; az atommagátalakításról; a hidrogénbombáról; a sugárzás modern elméletéről, végül a kozmikus sugárzásról esik szó. A kozmikus sugárzás tanulmányozása már eddig is sok új eredménnyel járt az anyag és az energia egymásba való átalakítása feltételeinek vizsgálatában, továbbá az anyag elemi részeinek és a magszerkezetnek megismerésében. Ezek a kérdések gyakorlati szempontból (pl. az atomenergia felszabadítása) fontosak. Ezért nálunk is behatóan foglalkoznak a kozmikus sugárzással. A Szabadság-heggyen épül Közép-Európa legjobban felszerelt ilyen intézete.

A kísérletek ötletesek és — ami lényeges — egyszerű eszközökkel végezhetők. Az egyes fejezetek után »Gondokozunk« címmel ebben a könyvben is találunk

82 gondolkodtató feladatot, amelyeknek megoldását is közli a szerző a könyv végén. Igen érdekes az anyag tárgyalását követő »A fizika története évszámokban« c. rész, amely időrendben (i. e. 250-tól i. u. 1953-ig) tájékoztat a fizika történetének alapvető eseményeiről, felfedezéseiről és találmányokról. Ebben szép számmal találjuk magyar fizikusok neveit. A könyvet mindkét kötetre vonatkozó név- és tárgymutató egészíti ki.

A szerző érdekes, világos fogalmazással írt munkát ad kezünkbe, amelyvel eléri az előszóban kitűzött célját: *hogyan olvasson világosan lássa, értse a gyakorlati élettel szorosan összefüggő, alapvető tudásanyagot.* (Stéger Ferenc)

Oveges József: *Az élő fizika.* (Fenyő István—Lantos Vera közreműködésével.) III. Kádár Lajos, Bp.: Művelt Nép, 1952. 339 old.

Oveges József: *Az élő fizika.* 2. kötet. Elektromosságtan és élet. (Lukács Ernőné, ifj. Kádár Lajos, Bp.: Művelt Nép, 1953. 283 old.

Oveges József: *A legújabb kor fizikája.* (Készült Fenyő István és Lukács Ernőné közreműködésével.) 2. kiadás. Bp.: Művelt Nép, 1952. 252. old. (Ember és világ.)

Papalekszi: *Fizika,* II. kötet. Elektromosságtan, optika és atomfizika. Rütov, Levcsin, Fejnberg, Grosev Rzevkin közreműködésével. (Ford.: Nánási György és Hursán Pál.) Tankönyvkiadó, 1951. 538 old.

Csekő Árpád—Koczás Gyula: *A fizika csodavilága.* Az ábrákat rajzolta: Biczó András. 2. kiadás. Bp.: Dante, 1950. 164 old.

Oveges József: *Játékos fizikai kísérletek.* Mozgások és erők. (III. Tevan Gábor.) Bp.: Ifjúsági Kk., 1953. 190 old.

Bónis György:

HAJNÓCZY

Művelt Nép Könyvkiadó

Bár a Habsburg-uralom összeomlása után megnyílt a tudományos kutatás számára az addig hét lakattal elzárt bécsi titkos levéltár, Fraknói Vilmos továbbra is csak Martinovics jellemének árnyoldalait kutatta, az ellenforradalmi évtizedek történészei pedig reakciós szemlélettel gyűjtötték és dolgozták fel az első magyar köztársasági mozgalom adatait. A mozgalom lényegének, történelmi jelentőségének feltárása így csak a felszabadulás után indult meg. A Magyar Történelmi Társulat Benda Kálmán szerkesztésében megkezdte a magyar jakobinusok iratainak közzétételét és most kerül sor működésüknek megismerte-

tésére. Ezért régvárt kiadvány Bónis György könyve, amely Hajnóczy Józsefnek, a magyar jakobinusok legkiemelkedőbb munkásságú vértanújának jellemképét és életművét viszi az olvasó elé.

A szerző már műve bevezetésében tömören meghatározza Hajnóczy korának — a XVIII. század utolsó évtizedeinek — alapvető problémáit, társadalmi és politikai ellentmondásait. Megvilágítja a bonyolult helyzetet, amelyben még a korabeli magyar demokraták legpallérozottabb elméi is nehezen igazodtak el, amikor a társadalmi átalakulás megvalósításának útját-módját keresték. Pontos és részletes kortörténeti rajzba szövi bele Hajnóczy életének és pályájának egymást követő szakaszait, megmutatva, hogy mint alakítják a felvilágosodás e nagy magyar vezető elméjének belső fejlődését kedvezőtlen osztályhelyzetének koránjelentkező tudata, közjogi tanulmányai és csalódásai elvei megvalósulásának reményeiben. Bónis György munkájának főérdeme, hogy Hajnóczynak az 1790—91. országgyűlésre készített javaslatait, a javasolandó törvények értelmezését (mely lényegében az Emberi Jogok Kiáltványának magyar viszonyokra alkalmazása), továbbá közjogi-politikai tanulmányait a királyi hatalomról és az országgyűlésről, a katolikus papságról és az adóügyről a történelmi viszonyokkal összefüggően taglalja. E fejtegetések meggyőzik az olvasót arról, hogy Hajnóczy történetírásunknak fáradhatatlan úttörő forráskutatója volt, jogtudományi munkássága pedig az első magyarányú kísérlet a magyar közjog összefoglalására.

Martinovics és társai forradalmi mozgalmának marxista feldolgozása még nem készült el, Bónis György azonban a korszerű társadalomtudomány szemléletével írta meg Hajnóczy életrajzát, bebizonyítva, hogy e páratlan jellem —, alkit Kazinczy Ferenc eszményének váltott — minden munkájában, egész működésében az elnyomottak, az osztályalkotmányból kizártak — mint valómásában büszkőn mondja — »az emberek legszámasabb és leghasznosabb osztályának« javáért küzdött. A szerző szabatos nyelve, világos előadása hozzájárul ahhoz, hogy műve hiteles és egyben népszerű jellemképét viigen Hajnóczy Józsefről a köztudatba. (Tamás Ernő)

Andruscsenko:

USA KOV ADMIRÁLIS

Művelt Nép Könyvkiadó

Az orosz nép egyik büszkesége, a »flotta hőse«, Usakov admirális kortársa volt a cári Oroszország másik legyőzhetetlen hadvezérének, Szuvorovnak — ők ketten újították és szervezték meg a hadsereget és a flottát. Usakov előtt a tengeri harcot dogmák merevítették, Paul Hoste »A hadiflotta művészete« című munkában (1697) pontról pontra, mereven lerögzítette a csata módját, előírta, hogy minden hajó vívjon párviadait az ellenség egy-egy hajójával, ha pedig az ellenség fölényben van, akkor kerülni kell a találkozást... Usakov felismerte, hogy a dogmák akadályozzák a fejlődést, szembeszállt ezzel az ú. n. »vonalharcászati« elmélettel és megteremtette a mozgóharc új taktikai formáit. Korábban a légénységet nem is vették ember-számba, az volt a »jelszó«, hogy *hangja csak a tisztnek van, az altisztnek csak sípja, a matrózoknak ne legyen csak keze*. Usakov ezzel a lélektelen, mechanikus eljárással szemben megbecsülte katonáit, bajtársakat látott bennük és azt tanította, hogy a győzelmes harc kivívásának egyik előfeltétele a személyi állomány jó harci kiképzése. Matrózait Szuvorov útmutatása nyomán képezte ki: »minden harcosnak értenie kell a maga harcmozdulatát« és a »nehéz gyakorlat — könnyű csata».

De nemcsak a haditudomány továbbfejlesztője volt, aki alkotó módon használta fel I. Péter haditengerészeti taktikájának elveit, nemcsak a tengeri hadművészet haladó iskoláját teremtette meg, hanem igazi rátermett vezető is volt, tudta, hogy a harc elszakíthatatlan a politikai kérdésektől, diplomáciai, közigazgatási és társadalmi kérdéseibe is hatékonyan beleszólt.

Usakov módszereit és elveit fényes győzelmek sorozata igazolta, csak a legfontosabb állomásokat említjük: már a fidomiszi ütközetben is (1788) sikerrel harcolt az erős és sokszoros számbeli fölényben lévő ellenséggel, szinte teljesen megsemmisítte a török flotta uramat a Fekete-tengeren. A Kercsi-tengerszorosban lezajlott ütközet, majd a török flotta felszámolása Kaliakriánál és a földközi-tengeri expedíciója Usakov pályájának csúcspontját jelzik. Fényes sikereit a feudális

Oroszország bürokratikus államgépezete és reakciós urainak intrikái, mesterkedései sem tudták megakadályozni.

A szovjet nép számontartja nagy fiát, nemcsak a haditudomány kiválóságát, hanem a példamutató embert is, amint Andruscsenko, a könyv szerzője írja: »az alkotó újítás, a támadó taktika, a merészség és határozottság a harcban, a gondoskodás a matrózokról, a mélyen emberi magatartás — Usakovnak mindezek a kiváló tulajdonságai érthetők a szovjet emberek számára, közelállnak hozzájuk, szívükhöz szólnak.

(Maár Gyula)

Szoboljev Leonvid: *Balti flotta. Emlékezések.* Bp.: Cserépfalvi, 1947. 111 old.
Bragin, Mihail: *Kutuzov élete. Regényes életrajz.* Ford.: Kerek Ernő. Bp.: Szikra, 1949. 318 old.

Szokolov — Kusnarev

HÁROM VILÁGKÖRÜLI UTAZÁS

Művelt Nép Könyvkiadó

Az emberek érdeklődését mindig foglalkoztatta azoknak a hősöknek a története, akik nagy felfedezéseket tettek. Milyenek voltak, mi készítette őket arra, hogy elhagyják nyugodt otthonukat és nekiinduljanak a földgolyó ismeretlen területeinek feltárására.

Az Antarktiszra, a hatodik földrésznek felfedezését írja le Szokolov és Kusnarev a »Három világgörül utazás« című kitűnő művében. Lazarev admirálist, a könyv hőseit eddig a magyar ifjúság kevéssé ismerte, most ennek a könyvnek lapjain élénk tárul alakja. Lazarev a napoleoni háborúk idején indult első útjára, amelyet utóbb még kettő követett. Ahhoz, hogy útjait megszervezhesse, nemcsak az elemekkel kellett felvennie a harcot, hanem a cári Oroszország bürokratikus gépezetével is. Magának kellett megszerveznie az út minden apró részletét, leküzdvé a tengernagyi hivatal ezer, mesterségesen támasztott nehézségeit is. De leküzdötte és olyan tökéletesen szerelte fel vitorláshajóját, olyan előrelátó gondossággal szervezte meg az expedícióban résztvevő matrózokat, hogy útjukat sikernek kellett koronáznia...

A könyv nemcsak magának a földközi-tengeri utazásnak a leírását adja, hanem plasztikus módon ábrázolja azoknak a primitív népeknek az életét, amelyet az orosz tengerészek felkerestek. Megmutatja

mekkora különbség volt aközött, ahogyan az angol gyarmatosítók bántak a bennszülöttekkel és aközött, hogyan közeledtek az orosz tengerészek ezekhez az emberekhez. Megismerjük a tengerészszokásokat, megismerjük és megszeretjük ezeket a névtelen hősöket, akik hazájukért és az egyetemes kultúra és tudomány növeléséért ezer veszéllyel

küzdve, hófergetegek, jéghegyek, köd és sötétség ellenére felfedezik a hatodik világrészt és egy sor kis szigetet rajzolnak a Föld térképére.

A tanulságos mű fordítása néhol nagyobb műgondot igényelt volna. Ha az apró magyartalanságokat, nehézkes mondat szerkezeteket kigyomláljuk, sokat nyert volna a könyv. (Sz. L.)

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLÓGIAI-POLITIKAI IRODALOM:

Lenin Műveinek 8. kötete. Népszava, jún. 22. (Balázs György.)
Rutkevics, M. N.: A gyakorlat a megismerés alapja és az igazság kritériuma. Természet és Társadalom, június. (Ákos Károly.)

ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM:

Bjelinszkij válogatott pedagógiai művei. Csillag, június. (Hárs László.)
Csillagászati évkönyv az 1954. évre. Természet és Társadalom, június. (Detre László.)
Plonszkij, V.: A hajó története. Természet és Társadalom, június. (Weiszmann László.)
Obrascov: Hívatásom. Irodalmi Újság, jún. 19. (Bródy Líli.)
Régi magyar világjárók. (Összeállította Borsody Bevilacqua Béla.) Természet és Társadalom, június. (Vajda Pál.)
Varga Domokos: Édes hazánk. Magyar Nemzet, jún. 13. (Antalfy Gyula.)

SZÉPIRODALOM:

Ady Endre válogatott versei. Irodalomtörténet, 2. sz. június. (Varga József.)
Barta János: Arany János. Irodalomtörténet, 2. sz. június. (Nagy Miklós.)
Beczassy Judit: Rózsadomb. Új hang, június. (Tamás Átila.)
Courtade, Pierre (Pier Kurtád): A fekete folyó. Új Hang, június. (Lőránt Endre.)
Eörsi István: Fiatal szemmel. Új Hang, június. (Halda Aliz.)
Fast, Howard (Hoárd Fászt): Tom Paine. Művelt Nép, jún. 6. (Halasi Mária.)
Fővény Lászlóné: József Attila. Irodalomtörténet, 2. sz. június. (Szalai Sándor.)
Goncsarov: Szakadék. Szabad Ifjúság, jún. 6.
Ilyés Gyula: Fáklyaláng. Irodalomtörténet, 2. sz. június. (Barta András.)
Katona József válogatott művei. Irodalomtörténet, 2. sz. június. (Poszter György.)
Kocsetov: Zsurbin-család. Művelt Nép, jún. 6. (Lukács Imre.)
Mikszáth Kálmán: A fekete város. Irodalomtörténet, 2. sz. június. (Bán Imre.)
Molnár Zoltán: A kovács. Művelt Nép, jún. 13.; Irodalmi Újság, jún. 12. (Mesterházi Lajos.)
Móricz Zsigmond: Elbeszélések III. Irodalomtörténet 2. sz. június. (Vargha Kálmán.)
Nemes László: Tiszta szívvel. Új Hang, június. (Konrád György.)
Sándor András: A nyugtalan ember. Új Világ, jún. 20. (Fekete Gyula.)
Sipos Gyula: Szóljatok bátran. Irodalmi Újság, jún. 19. (Illés Lajos.); Csillag, június. (Lukács Sándor.)
Sötér István: Eötvös József. Természet és Társadalom, június. (Lengyel Dénes.)

Sütő András: Emberek indulnak. Új Hang, június. (Balogh László.)
Szabó Pál: Nyugtalan élet. Nők Lapja, jún. 10. (Gyenes István.)
Tömörkény István: Válogatott elbeszélések. Irodalomtörténet, 2. sz., június. (Péter László.)
Vargyas Lajos: A magyar vers ritmusa. (Oltványi Ambrus.) Vargyas Lajos: Hozzászólás Oltványi Ambrus bírálatához. Irodalomtörténet, 2. sz., június.

IFJUSÁGI IRODALOM:

Murányi-Kovács Endre: Gilbert kapitány. Szabad Ifjúság, jún. 20.
Szicsova: A szív parancsa. Nők Lapja, jún. 10.
Szilvási Lajos: Középsokások. Új Hang, június. (Diószegi András.)

IRODALMI CIKKEK:

Abódy Béla: Fiatal prózairóink fejlődése. Szabad Ifjúság, június 4.
Illés Béla: A pártkongresszus irodalmunk egységéért. Irodalmi Újság, jún. 5.
Szurkov, A.: A szocialista realizmus záclajza alatt. Irodalmi Újság, jún. 5.
Lányi Sarolta: Csehov. Irodalmi Újság, jún. 5.
Háy Gyula: Martin Andersen Nexö. Irodalmi Újság, jún. 5.
Illés Jenő: Csehov. Természet és Társadalom, június.
Veres Péter: Az emberismeret írója. Jegyzetek a Csehov-ünnepséghez. Szabad Nép, jún. 9.
Sötér István: A magyar romantika. Irodalmi Újság, jún. 19.
Sebestyén György: Korunk hőse szerzőt keres. Jegyzetek a magyar dráma hete előtt. Magyar Nemzet, jún. 20.
Rjurikov: A művészet gazdagsága. (Szölössy Klára fordítása.) Csillag, június.
Pándi Pál: A felszabadulás ábrázolásának néhány kérdése. Csillag, június.
Ferencai Béni: Rövid előadás a könyvillusztrációról. Csillag, június.
Nagy Péter: Pártunk III. kongresszusa és irodalmunk. Csillag, június.
Aczél Tamás: Megjegyzések a jellemábrázoláshoz. Csillag, június.
Ungvári Tamás: Irodalom és felelősség. Csillag, június.
Böloni György: Ady, az újságíró. Új Hang, június.
Remete László: Gyóni Géza. Születésének 70. évfordulójára. Irodalmi Újság, jún. 26.
Sötér István: Móricz Zsigmond népbábrázoló művészte. Szabad Nép, jún. 30.
Tóth Dezső: Bajza József. Irodalomtörténet, 2. sz. június.
Lengyel Dénes: Az irodalom klasszikusai ifjúsági kiadásban. Irodalomtörténet, 2. sz., június.

Összeállította: Bán Gézáné